

## Liturgievernieuwing (kolom 32)

De liedjes van Huub Oosterhuis (1933-2023) hebben mij verwijderd van de Kerk. Als kind al waren die mij een gruwel. Ik weet niet waarom. Dat zou ik wel eens willen begrijpen. Het Gregoriaans daarentegen heb ik altijd weergaloos gevonden. Het is mijn leven gaan bepalen.

Mijn Gregoguru, Wim van Gerven (1929-2008), experimenteerde in de jaren zestig met de Nederlandstalige liturgievernieuwing, in intensieve samenwerking met Huub Oosterhuis en Jan van Kilsdonk (1917-2008). Voor een feestbundel die ik in 2012 ter ere van Van Gerven samenstelde, heb ik daarom ook Oosterhuis benaderd, maar die wilde niet, en stuurde Kees Kok op me af.

Op grond van mijn vroege weerzin tegen zijn liedjes, heb ik me verder nooit in Oosterhuis verdiept. Vandaag las ik bij toeval een interview van Martin Hoondert met hem uit 2002. Ik moet bekennen dat ik daar veel van herken, en voor veel gedachten daarin ook zeker sympathie heb.

Enkele typische citaten: “Het gaat om het visioen, waarin heil en gerechtigheid zullen heersen en geen mens meer vernederd wordt”, “een visioen van een andere wereld waarin geen honger, geen knechtschap is”. Hij verwijst naar het Evangelie en ook de Psalmen, en veel minder naar de sacramenten en de dogma’s. Daar kan ik me in vinden.

En toch, de ervaring uit mijn jeugd blijft. Zijn liedjes maken de liturgie naar mijn smaak dood. Ik weet niet of dat erg is. Het gaat immers niet om de liturgie, maar om dat visioen. De functie van de liturgie bestaat er in om op dat visioen te wijzen. Om als het ware de harten van de mensen te openen voor de Platoonse transcendentia: het schone, het ware en het goede. Dat kan natuurlijk ook zonder liturgie. Door poëzie, muziek, de medemens, de natuur ...

Liturgie heeft altijd die merkwaardige, minstens latente neiging om tot een gebedsmolentje te ontsporen, tot een kleinburgerlijke manier van doen: Kijk ons eens goed wezen. Die neiging van de liturgie kan het visioen smoren als in een doofpot. Je zou zelfs kunnen verdedigen dat precies deze neiging door de Kerk eeuwenlang is uitgebuit. Het lijkt welhaast de ideale manier om de kudde in slaap te sussen. Dat lijkt me nadrukkelijk niet de bedoeling. Dat zou Oosterhuis denk ik onmiddellijk met mij eens zijn. Toch is het m.i. precies op dit punt waar de mystiek van het Gregoriaans, en zelfs de sacramenten en de dogma’s, de liturgievernieuwing transcenderen.

Je zou het als volgt kunnen samenvatten. De mystiek van weleer stuurde de mensen allemaal naar huis in het besef dat er meer is in het ondermaanse dan zij ooit kunnen begrijpen. Dat inzicht is het begin van alle wijsheid. Het kamerbreed tapijt van de liturgievernieling kwam niet veel verder dan de mensen samen te brengen in het gemeenschappelijk besef dat ze het best gezellig hebben met elkaar. Dat klinkt als het begin van kortzichtigheid.

Daarmee doe ik Oosterhuis ongetwijfeld te kort. Er zijn immers sinds de Renaissance, en in feite al vanaf het vroege Christendom en zelfs van vóór onze jaartelling, vele verschillende manieren om dat visioen op te roepen. Daarbij wil ik ook nadrukkelijk Islam en Boeddhisme noemen. Ook daarin denkt Oosterhuis m.i. te bekrompen: “Die pluriformiteit is iets van de laatste halve eeuw.” In zijn volgende zin vinden we elkaar dan weer: “De herkenning gaat dwars door alle geloofstradities heen.” Maar die “geloofstradities” zou hij natuurlijk wel heel anders hebben ingevuld dan ik dat zou willen doen.